
Varietas Delectat
Tanulmányok Kégl Sándor
emlékére

szerkesztette
Dévényi Kinga

Budapest 2010

AZ AZERI NÉPZENE KAPCSOLATA A MAGYAR, ILLETVE MÁS TÖRÖK NÉPEK ZENÉIVEL

Sipos János

Etnomuzikológus, PhD

MTA Zenetudományi Intézet, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

sipos@zti.hu

A címet olvasván az olvasóban felvetődhet két kérdés: miért szerepel egy azeri népzenei taglaló cikk a Kégl Sándorról szóló megemlékezések között, és mit keres egy magyar zenekutató az azerik között?

Emlékeztünk azonban Kégl Sándor (1899:5) egyik mondatára, mi szerint „inkább a török népdalokhoz hasonlítanak az iráni népies költészet virágai” mint a „hindu”-hoz. A „török” kifejezést ugyan nem fejteti ki, nyilvánvaló azonban, hogy a déli törökségre, ezen belül is elsősorban az azeri törökökre gondolhatott.

Kégl megállapítása nem igazán meglepő, figyelembe véve, hogy eltérő nyelvük ellenére az azerik kulturálisan igen közel vannak az irániakhoz. Ellentétben a többségi törökséggel, vallásuk síita; tavasszal, az iráni újév kezdetekor megünneplik a *nevruz*t, sőt még DNA-juk is hasonló. Azeri volt az *ak koyunlu* török uralkodók nyelve, a kizilbas harcosok is ezen a nyelven beszéltek és a szafavida udvar is ezt használta egy ideig. Régebben a legtöbb iráni azeri költő török és iráni nyelven is írt, pl. *Şah İsmail (Hatayi)*, *Fuzuli* vagy *Nasimi* – akik közül a két utóbbi valószínűleg a mai Azerbajdzsán területén született. A mai Azerbajdzsán kultúrájának kutatása tehát mindenképpen az iráni kultúra kutatásának része kell, hogy legyen.

Adjunk választ a második kérdésre is: Miért foglalkozik egy magyar népzenei kutató az azeri népzeneivel?

A magyar zenekutatók többsége hangsúlyozta a magyar népzene török-mongol vonatkozásait. Bartók Béla 1936-ban gyűjtött Törökországban Adana környékén, és a gyűjtés alapján megírt munkája a török zenekutatás mai napig egyik alapvető műve (Bartók 1976, Saygun 1976). A megkezdett munkát Vikár László és Bereczki Gábor folytatta 1958-1979 között a Volga-Káma vidéken,

eleinte a magyar őshaza és a finnugor hasonlóságok nyomában, majd ők is egyre inkább a török népek felé fordulva (Vikár – Bereczki 1971, 1979, és 1999). Magam pedig 1987-től napjainkig a Volga-vidék és Anatólia között, valamint keletebbre is végzek kutatásokat a törökök, azerik, kazakok, kirgizek, karacsajok és mongolok között (Sipos 1994, 1995, 2000, 2001, 2002, 2005, 2006a és 2006b).

Az „őshaza” megtalálására irányuló kezdeti népzenei kutatások célja mára egy hatalmas, a Volga-Káma vidéktől Anatóliáig terjedő és keletre is kinyúló terület népzenejének vizsgálata lett. E kutatásnak egy állomása volt az azeri népzene felderítése.

Jelen cikkemben szívem szerint az azeri és az iráni népzeneét hasonlítottam volna össze, vagy legalább a kölcsönhatások felderítésével próbálkoztam volna meg, ahogy azt Kégl Sándor tette az azeri és az iráni dalszövegekkel. Erre azonban sajnos nem volt mód, mert az iráni népzeneről vagy az Iránban élő azerik népzenejéről nem létezik összefoglaló munka. Sőt Azerbajdzsán vokális népzenejének kutató, lejegyző, elemző, összehasonlító munkája is rám várt, melyet örömmel el is végeztem (Sipos 2005, 2006b és 2009). Ezért most ez utóbbi zenei kutatásnak néhány részletét mutatom be, remélve, hogy ez is szolgál tanulságokkal.

Azerbajdzsán négy területén kutattam Baku, Semaka, Kuba és Zakatala központokkal, valamint számos felvételt készítettem a Karabahból Azerbajdzsánba menekültek között. Elsősorban kis falvakban, többnyire idős, egyszerű parasztemberek-től gyűjtöttem, jegyeztem le és elemeztem mintegy 800 dallamot. Saját gyűjtésemén kívül átnéztem a jelentősebb azeri publikációkat is, ezekből további több száz dallamot vontam be az elemzésbe (pl. Memmedov 1977 és 1982, Kerimova 1994, Eliyahu 1999). Ennek az összehasonlító anyagnak a karaktere nagymértékben egybeesett saját gyűjtésem anyagával.

Azerbajdzsánban egy elemi, talán a zene őstörténetébe utalható dallamstílus él teljes pompájában. A dallamok túlnyomó többségére a következő tulajdonságok jellemzők:

- a dalok egy vagy két sorból állnak,
- hangkészletük 3-4 hang, ritkábban 5 és még ritkábban 6,
- a sorok szótagszáma többnyire 7-8, ritkábban 11,
- a dallamsorok ereszkednek vagy domborúak,
- a ritmus 6/8-os vagy erre visszavezethető, ritkábban 2/4 vagy parlando,

- a dallamok és a sorok konjunkt karakterűek, tehát a dallamok sorainak hangtartományai átfedik egymást, és a sorokon belüli hangközlépések többsége prím, szekund és csak ritkán (leginkább az 5-7. fok között) terc.

Az összes dallam és dallamstílus részletes bemutatását Sipos 2005 és 2009-ben végeztem el, most csak a mollos dallamok legfontosabb típusait tekintem át, de a dúros illetve lokriszi skálán mozgó dallamokra is igen hasonló jellemzés adható.

Kétütemes sorokból felépülő dallamok

Legegyszerűbbek a minden sorukban alaphangra ereszkedő dalok. Ezek közül a legegyszerűbbek sorainak gerince *do-ti* (1a), a másik típusnál a *do* hang (1b), a harmadiknál pedig a *re-do* (1c). A sorok záróhangja közös, de a dallamokban rendszerint egy magasabb és egy mélyebb sor hallható.

The image shows three musical staves, each representing a different melodic pattern. Staff 1a) is in 6/8 time and shows a sequence of notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4. Staff 1b) is in 6/8 time and shows a sequence of notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, with triplets over the last three notes of each phrase. Staff 1c) starts in 6/8 time and then changes to 5/4 time, showing a sequence of notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4.

1. Egymagú kisméretű eol dallamcsoport típusai

Gyakori azonban, hogy a rövid sorokat az eltérő sorzáró hang is megkülönbözteti, ez rendszerint *do* vagy *ti*. Ilyen dalokat látunk a 2. példán Az első sorok gerince *do-ti* (2a), *re-do* (2b), *re* (2c) vagy *mi* (2d) lehet, és a második sorok itt is mélyebben mozognak.

2a)

2b)

2c)

2d)

2. Kétmagú eol kisméretű dallamcsoport típusai

Az azeri népzeneben vannak három- vagy négysoros dallamok is, ezek sorai azonban nem térnek el jelentősen egymástól, és főképpen: a sorok nem rögzültek szerkezetekbe, hanem különböző sorrendekben ismétlődnek. Előbukkan az a „pszalmodizáló” dallamforma, mely a magyar népzeneben olyan fontos szerepet játszik (3ab). A magyar és a nemzetközi pszalmodizáló stílusról többet olvashatunk pl. Sipos 1994, 1995, 2000 és 2002-ben.

a)

b)

3. Két pszalmodizáló azeri dallam

Háromütemes sorokból álló dallamok

Háromütemes sorokból álló dalok saját gyűjtésemben alig fordultak elő, többségüket csak az azeri kiadványokból idézhetem. Ráadásul itt egymástól igen eltérő formákat találunk, ezek a dallamok nem rendeződnek meggyőző típusokba. A teljesség kedvéért mégis tekintsük át őket.

Az egysoros tripodikus dallamok sorai a *re-do-ti-la* trichordon vagy a *mi-re-do* trichordon mozognak fel-alá, majd leereszkednek *la-ra* (4ab).

4. Egymagú tripodikus dallamcsoport típusai

A kétsoros tripodikus dallamoknak két, három, négy és öt hangon mozgó fajtái is vannak. Ezek a dallamok is igen sokfélék, magasabb soruk *ti-n* vagy *do-n* ér véget (5ab). Kivételesen egy-egy dal *re-n* vagy *mi-n* kadenciázik (5c).

5. Kétmagú eol tripodikus dallamcsoport típusai

Egy vagy két hosszú sorból álló dallamok

Mindössze két olyan dallam van, mely egyetlen hosszú sorból áll. Ezek a (*re-do-ti*) hangokon mozognak mielőtt *la-ra* leereszkednek. Egyikük ráadásul hosszú díszített hangjaival és bizonytalan 2. fokával eltér az azeri dallamok zömétől; a dallamot az énekes rádióból tanulta, mint mondta a dallam az azeri műzenére

hasonlít. Kétmagú nagyméretű dallam is mindössze kettő bukkant elő a saját gyűjtésemben, ez a forma szintén ritka az azeri népzeneben (6ab).

a)

b)

6. Egy és két hosszú sorból álló dallamok

Rögzült nagyméretű többsoros ereszkedő dalok

Négy- vagy többsoros nagyméretű dallamot is csak kettőt találtam, ezeket *aşık* énekelte, tehát olyan zenész, aki fél-professionálisnak számít. Figyelemre méltó a dallam ötsoros ereszkedő szerkezete, és a pszalmodizáló dallamokkal való kissé távolabbi rokonsága (7).

7. Rögzült nagyméretű többsoros ereszkedő dallam

Az azeri népzene kapcsolatai más török népekkel és a magyarokkal

Ejtsünk végül néhány szót arról, hogy az azeri népzenenek milyen kapcsolatai vannak néhány, az azerikhez közelebb élő török nép illetve a magyarság népzenejével.

Rögtön szembeszökik az a különbség, hogy az alapvetően néhány egyszerű stílusból álló azeri dallamkinccsel szemben a legtöbb török népzene és a magyar népzene is sok, egymástól lényegileg eltérő dallamréteget tartalmaz.

Az azeri dallamok többségéhez lehet többé-kevésbé meggyőző anatóliai párhuzamot találni. A legmeggyőzőbb párhuzamok azonban főként Észak-Kelet-Anatóliából származnak, ahol jelentős az azerik és a kurdok számaránya. Bár néhány hangból álló elemi dallamok Törökország minden részében bőségesen hallhatók, a tengerpartok környékéről illetve Törökország belsejéből származó párhuzamok már kevésbé pontosak.

Mint láttuk, a magyar és anatóliai népzenevel szemben az azeri népzene jellemző a kis ambitus dominanciája. A kis ambitusú magyar anyagot az ó-európai zenekultúrára, a középkori zenekultúrára illetve a 15-17. század dalkészletének hatására, de mindenképpen népi hagyományra vezet vissza a magyar kutatás (Dobszay – Szendrey 1988:327, Sipos 1995). E kultúráknak nincs sok közük azokhoz, melyekkel az azerik érintkeztek, és valóban nem is találunk sok közös vonást a kis ambitusú magyar és azeri anyagban.

A magyar és az anatóliai anyag egyszerűbb rétegeire oly jellemző, középső hangjuk körül forgó kis motívumok az azeri népzeneben főként a hangszeres dallamok között bukkannak fel, ott sem túl gyakran.

Ugyanakkor a magyar és anatóliai sirató kisformájához hasonló dallamok nagy bőségben fordulnak elő az azeri népzeneben is (8ab). A pszalmodizáló dallamokon kívül ez a másik zenei forma, ahol komolyabb hasonlóságok fedezhetők fel a magyar és az azeri népzene között.

Ge - lin - ler', qız - la - rın ha - mı - sı - ço - xu şe - hid ol - du,
 Oğ - lan - na - rın ço x' şe - hid ol - du, év - ler yan - dı,
 Bir ya - ğı e - li - ne g e - çen ol - ma - dı, ...

Má - mi - kám stá - ti - kám stest - vé - re - im, ma - rad - ja - tok bé - ké - vel,
 Mert ne - kem men - nem kell, aj - tók, ka - puk nyíl - nak, slá - ba - im in - dul - nak.

8. Hasonló magyar és azeri sirató dallamok

A pentatónia és a nagyobb lélegzetű dallamformák itteni hiánya eleve kizárja az azeri népzenei rétegek szorosabb kapcsolatát a magyar pentaton dallamok valamint az alapvetően pentaton mongol, észak-kazak és a Volga-vidéki török népzenei stílusok között.

Azerbajdzsánban nemcsak pentatónia nincs, de a hangközugrások is igen ritkák, sőt a sorzáró hangok sem igen kerülnek szekundnál messzebb egymástól. Nem-pentaton pszalmódizáló jellegű azeri dallamok elő-előbukkannak, de kivételesnek számítanak.

A Volga-vidék török népeivel való összevetés is lehetséges, mert a tatárok, baskírok és csuvasok kizárólagosan pentaton (vagy sub-pentaton) zenei rétegeihez a kis ambitusú diatonikus azeri zenének szinte semmi köze sincs. A Volga-Káma-vidék török népei közül csak a csuvasok keleti kisebbségeinél és a keresztény tatároknál láthatunk kis ambitusú motivikus zenét, de ezek szinte mindig ugrásokat tartalmazó tri- vagy tetraton dallamok. A térségben a mordvinoknál és a votjákoknál bukkannak elő 3-4-hangú egymotívumos, ion

jellegű *do-re-mi-re-do* dombok, ám ezek karaktere eltérő az azerik *do*-végű dalaitól.

Vessünk egy pillantást két közelebbi török nép, a Kaszpi-tenger túloldalán élő kazakok és a Kaukázus túloldalán élő karacsájok-balkárok zenéjére. Mivel a Kaukázus áthatolhatatlan hegyei elválasztják a két oldalán lakó népeket, nem meglepő, hogy a Kaukázus túloldalán lakó kipcsak török nyelvű karacsájok és balkárok sokrétű népzenejében alig találunk az azeri zenéhez hasonló rétegeket (Sipos 2002:117-131).

Kissé más a helyzet a Kaszpi-tenger túloldalán lakó mangislaki kazakokkal, akik a tenger miatt szintén nem érintkeznek közvetlenül az azerikkel. Ezeknek az *aday* kazakoknak a központi siratója, bár kissé más zenei logikával, de ugyanazon a *ti*-végű hanghármason mozog, mint az azerik egyik legjellegzetesebb dallamcsoportja (Sipos 2001:43-48). Náluk a pszalmódizáló dallamok az azerinél jobban, az anatóliai ill. magyar helyzethez képest viszont kevésbé vannak reprezentálva. Általában véve a mangislaki kazakok is jóval több és sokszínűbb zenei stílussal rendelkeznek mint az azerik, ugyanakkor zenei stílusaik jelentősen eltérnek a keletebbre élő mongóliai kazakok pentaton zenestílusaitól (Sipos 2001).

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az azeri népzene egyedi szint képvisel a török népek zenéjén belül, és jelentősen eltér mind a szomszédos, mind a távolabb élő török népek népzenejétől. Ezt többek között azzal lehet magyarázni, hogy az azeri etnogenezisben a különböző török törzseken kívül nagymértékben vettek részt a törökök beáramlása előtt a területen lakó iráni és különböző kaukázusi népek. Mindenesetre ez a kutatás is mutatja, hogy nemhogy egy nép, de egy népcsoport zenéjét, kultúráját sem elegendő az etnogenezisében részt vevő népek kultúrájának vizsgálata nélkül vizsgálni. Az iráni elem részletes kutatása fontos nem csak a magyar őstörténet, de a déli török népek kultúrájának megértéséhez is.

FÜGGELÉK

A fenti példák szemléltetésére közlök néhány azeri dallamot szövegestül is.

Függelék 1 (= 1a példa) *Keserves (bayati), Memmedova Şeker Nureddin qızı (67), Şamaha, Mel'gam*

$\text{♩} = 144$

Gét - di gü-lüm, ağ - la - ram,
 Al - di zü - lüm, ağ - la - ram.
 Es - di ve' - de - siz kü - lek,
 Tö - kül - di gü - lüm, ağ - la - ram.

Gétdi gülüm, ağlaram,

Aldi zülüm, ağlaram.

Esdí ve'desiz külek,

Töküldi (--dü) gülüm, ağlaram.

Elment a kedvesem, sírok,

Igazságtalanságot történt vele, sírok.

Fújt a furcsa szél,

Lehullott a rózsám, sírok.

Függelék 2 (= 2b példa) *Sirató (aği), Tağiyéva Mehfuza (56), Quba, Talabı Gışlag*

(♩ = 144)

A - man, a - na, can a - na,
 Gö - zel mè - hir - ban a - na,
 A - na - nın qè - dir' - ni
 Bil - mek la - zım - dır, ba - la,
 A - man, ba - la - ca, ba - la - ca, ba - la - ca.

Aman, ana, can ana,	Jaj, anya, lelkem, anya,
Gözel méhirban (méhri-) ana.	Szép, kedves anya.
Ananın qédír(i)ni bilmek lazımdır, bala,	Az anyát meg kell becsülni, kedves,
Aman balaca, balaca, balaca.	Jaj, kedveském, kedveském, kedveském.

Függelék 3 (= 3. példa) *Vallási dal zıkr-ben, Abasova Hebibe Mustafa qızı (68), Karabah, Cebrail/Gazanzeri*

♩ = 69

E - cef qal - dı qa - ran - lıq tür - be - ler - de,
 Clack

SIPOS JÁNOS

Eceb qaldı qaranlıq türbelerde, Şah
Hüseyın, vah, Hüseyın,
Ay, susuz canına qurban olum, Şah
Hüseyın, vah, Hüseyın,
Çılpaqtara (--la-) de düşünlerine qurban
olum, Şah Hüseyın, vah, Hüseyın.
Men aşiq öz gülüme, Şah Hüseyın, vah,
Hüseyın,
Yazı yaz öz günüme, Şah Hüseyın, vah,
Hüseyın,
Derdler begaxıl oldu, Şah Hüseyın, vah,
Hüseyın,
Bendeni da saldın öz günüme, Şah Hüseyın,
vah, Hüseyın,
Men aşiq, néylim size, Şah Hüseyın, vah,
Hüseyın,
Men aşiq, néylim size, Şah Hüseyın, vah,
Hüseyın,
Men sizden dönmez idim, Şah Hüseyın,
vah, Hüseyın,
Siz dönsen (-sez) néylim size, Şah
Hüseyın, vah, Hüseyın.

Bámulatba estek a sötét sírokban, Sah
Husszein, ó, Husszein,
Jaj, imádom szomjas lelkét, Sah Husszein,
ó, Husszein,
A pusztába való kivonulását is szeretem,
Sah Husszein, ó, Husszein.
Szerelmes vagyok a rózsámba, Sah
Husszein, ó, Husszein,
Írj nekem védő talizmánt, Sah Husszein, ó,
Husszein,¹
A bánat végtelen lett, Sah Husszein, ó,
Husszein.
Nyomorult életemet felemeltem saját
életemhez, Sah Husszein, ó, Husszein.²
Imádlak, mit tegyek, Sah Husszein, ó,
Husszein,
Imádlak, mit tegyek, Sah Husszein, ó,
Husszein,
Én tőled nem akartam elfordulni, Sah
Husszein, ó, Husszein,
Ha te elfordulsz, mit tegyek, Sah Husszein,
ó, Husszein.

¹ Szó szerinti fordítása: „Írjál írást a saját napomra!”

² *Allah bendesi* = szerencsétlen, ártalmatlan ember, Allah alázasos rabszolgája.

Függelék 4 (= 4-5. példa) *Népdal (mahni), Mahmudova Bayramxatın Danyal qızı (69), Zagatala, Çobanköl*

♩ = 104

Ay, Al - lah, yaz ge - ley - di, bu - léy - li,
 Çöl - le - re qaz ge - ley - di, bu - léy - li.

Ay, Allah, yaz geleydi, buléyli, Aj, Allah, bár jönné a tavasz, bulejli,
 Çöllere qaz geleydi, buléyli. Bár jönnének a földekre a ludak, bulejli.

Függelék 5 (= 6. példa) *Sirató (ağı), Tağıyeva Mehfuza (56), Quba, Talabı Gışlag*

♩ = 92 *Lament, CD-56*

E - zi - zim, ba - lam, ve - ten yax - şı,
 Géy - me - ye, ba - lam, ke - ten yax - şı.
 Se - nin bir gü - nü - vi gö - rey - dim, ba - la,
 Soo - ra ö - ley - dim, ne yax - şı.
 E - zi - zim, ba - lam, ay, ba - lam - dı,
 E - zi - zim, ba - la - mun ba - la - sı ba - lam - dı, ba - la - am - dı.

Ezizim, balam, veten yaxşı,
 Géymeye balam, keten (-tan) yaxşı.

Kedvesem, [meghalni] a haza jó,
 Hordani, kedvesem, a vászonból készült
 ruha jó.

SIPOS JÁNOS

Senin bir günüvi (-ünü) göreydim, bala,
Soora (son-) öleydim, ne yaxşı.
Ezizim, balam, ay, balamdı(r),
Ezizim, balamın balası balamdı(r),
balamdı(r).

Bár legalább egy napodat láttam volna,³
Azután halnék meg, milyen jó [lett volna].
Kedvesem, jaj, kedvesem,
Kedvesem, kedvesem kedvese, kedvesem.

Függelék 6 (= 7. példa) *Ásík dala (aşık havası), Hesenov Valéh Rehim oğlu (62, ásík), Zagatala*

$\text{♩} = 168$

Héy, ne ba-la dé-yi-rem se-ne şöh-re-ti-mi, sa - hi-bi - hü-ner me - nem,
Da - va gü-nü qor - xu bil - mez bir ner oğ - lu ner me-nem.
Çi - da düş-düm ve-te-nim - nen qür-be-te di-yar di-yar,
Xe-zi-ne-ler ya-ra-şı-ğı bir le'-li-göv-her me-nem, bir le'-li-göv-her me-nem,
A, ba - la, xe-zi - ne-ler ya-ra-şı-ğı a-man, a-man, a - man, a - man,
bir le' - li - göv - her me-nem.

Héy, ne bala, déyirem sene şöhretimi,
sahibi-hüner menem,
Dava günü qorxu bilmez bir ner oğlu ner
menem.
Cida düşdüm vetenimnen (---den)
qürbete diyar-diyar,
Xezineler yaraşığı bir le'li-gövher
menem, bir le'li-gövher menem.
A, bala, xezineler yaraşığı, aman, aman,
aman, bir le'li-gövher menem.

Hej, hadd emlitem el a hírnevemet, bátor hős
vagyok,
A harc napján félelmet nem ismerő hímteve
fia hímteve vagyok.⁴
Hazámból idegen földre kerültem, faluról-
falura vándorolok,
A kincstárák legértékesebb drágaköve
vagyok, legértékesebb drágaköve vagyok,
Aj, a kincstárák legértékesebb drágaköve
vagyok, aj, aj, egy drágakő vagyok.

³ Amikor életben vagy.

⁴ A hímteve az azerbajdzsániaknál a bátorság szimbóluma.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartók Béla. 1976. *Turkish Folk Music from Asia Minor*. Ed. by Benjamin Suchoff. Princeton: Princeton University Press.
- Dobszay László. 1983. *A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzeneinkben*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Dobszay László – Szendrei Janka. 1977. „Szivárvány havasán” a magyar népzene régi rétegének harmadik stílus-csoportja. In: *Népzene és zenetörténet III.*, szerk. Vargyas Lajos, 5-101, Budapest: Zeneműkiadó.
- _____. 1988. *A Magyar Népdaltípusok Katalógusa I-II*. Budapest: Zenetudományi Intézet.
- Eliyahu, Piris. 1999. *The Music of the Mountain Jews*. Jerusalem: Jewish Music Research Centre, the Hebrew University of Jerusalem.
- Kégl Sándor. 1899. *A perzsa népdal. Értekezések a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Széptudományi Osztálya Köréből* 17/3.
- Kerimova, Tahire. 1994. *Ana Folkloru*. Baku: Azadlıq.
- Memmedov, Bülbül, ed. 1977. *Azerbaycan Halq Mahnıları, I*. Baku: Genclik
- _____, ed. 1982. *Azerbaycan Halq Mahnıları, II*. Baku: Işıq.
- Saygun, Ahmet Adnan. 1976. *Béla Bartók's Folk Music Research in Turkey*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Sipos János. 1994. *Török Népzene I. – Turkish Folk Music I*. Budapest: MTA, Zenetudományi Intézet.
- _____. 1995. *Török Népzene II. – Turkish Folk Music II*. Budapest: MTA, Zenetudományi Intézet.
- _____. 2000. *In the Wake of Bartók in Anatolia, (Bibliotheca Traditionis Europaeae 2.)*. Budapest: European Folklore Institute.
- _____. 2001. *Kazakh Folksongs From the Two Ends of the Steppe*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- _____. 2002. *Bartók nyomában Anatóliában*. Budapest: Balassi Kiadó.
- _____. 2005. *Azeri Folksongs – At the Fountain-Head of Music*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- _____. 2006a. *Comparative Analysis of Hungarian and Turkic Folk Music – Türk-Macar Halk Müziğinin Karşılaştırmalı Araştırması*. Ankara: TİKA ve Macaristan Büyükelçiliğinin yayımı.

- _____. 2006b. *Azerbaycan El Havalari - Musiqinin İlk Qaynaqlarında*. Bakû: Əbilov, Zeynalov ve oğulları.
- _____. 2009. *Azerbajdzsáni népdalok – a zene kezdeteinél (CD-vel)*. Budapest: Európai Folklór Intézet.
- Szabolcsi Bence [Benedict]. 1935. „Eastern Relations of Early Hungarian Folk-Music”. *Journal of the Royal Asiatic Society* 483-498.
- _____. 1936. „Egyetemes művelődéstörténet és ötfokú hangsorok”. *Ethnographia* 47.233-251.
- _____. 1940. „Adatok a közép-ázsiai dallamtípus elterjedéséhez”. *Ethnographia* 51.242-248.
- _____. 1957. *A melódia története*. Budapest: Zeneműkiadó.
- Vargyas Lajos. 1953. „Ugor réteg a magyar népzeneben”. In: *Zenatudományi tanulmányok I.: Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára*, szerk. Szabolcsi Bence, Bartha Dénes, 611-657. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- _____. 1980. „A magyar zene őstörténete”. *Ethnographia* 91.1-34, 91.192-236.
- _____. 2002. *A Magyarság Népzeneje*. Budapest: Planétás Kiadó.
- Vikár László – Bereczki Gábor. 1971. *Cheremiss Folksongs*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- _____. 1979. *Chuvash Folksongs*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- _____. 1999. *Tatar Folksongs*. Budapest: Akadémiai Kiadó.